



YUNUS EMRE

(1240 - 1320)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

YUNUS EMRE KİMDİR? - 4

ŞİİRLERİ

- Arayı arayı bulsam izini - 5
Aşkın aldı benden beni - 6
Bana namaz kılmaz diyen - 7
Ben yürürüm yane yane - 8
Bir kez gönül yıktın ise - 9
Biz dünyadan gider olduk - 10
Dağlar ile taşlar ile - 11
Dolap niçin inilersin - 12
Gel dosta gidelim gönül - 13
Geldi geçti ömrüm benim - 15
Gözüm seni görmek için - 16
Her kaçan anarsam seni - 17
Îlâhi Cennet evine - 18
İlim ilim bilmektir - 19
Miskinlik ile gelsin - 20
Nice bir besleyesin - 21
Sabahın sinliğe vardım - 22
Sana ibret gerek ise - 23
Şol cennetin ırmakları - 25
Şöyle garip bencileyin - 26
Taştın yine deli gönül - 27
Yalancı dünyaya konup göçenler - 28
Yürü yürü yalan dünya - 29

ONUN İÇİN

- Bizden Selam Olsun Yunus Emre'ye - 30
Gizlidir - 31
Uyan Yunus Emre'm uyan - 33
Yunus Emre - 34
Yunus Emre'ye - 35

Yunus Emre'ye - 35
Yunus Emre'ye - 35
Yunus Emre'ye - 36
Yunus gibi - 37
Yunus'a - 38
Yunus'a sesleniş - 39
"Yunus"dan suret - 40
Yürek duyunca Yunus'u - 40

ONA DAİR

Yetiş Yunusum yetiş - 42
Yunus Emre - 46
Yunus Emre - 52
Yunus Emre'nin iki dünyası: sevgi ve bilim - 58
Yunusların ölümü - 68

YUNUS EMRE KİMDİR?

*"Ben gelmedim da'vi için
Benim işim sevi için
Gönüller dost evi için
Gönüller yapmaya geldim"*

1240 yılında Eskişehir'in Sivrihisar beldesine bağlı Sarıköy'de dünyaya gelen Yunus Emre'nin doğduğu dönem Anadolu'da düzenin bozulduğu, Moğol akınlarının Türk yerleşkelerini tehdit ettiği, kıtlık-kuraklık gibi pek çok doğal afetin yaşandığı bir zamandır.

Türk-İslam halk düşüncesinin en önemli yapı taşlarından birisi olarak kabul edilen şair, şiirlerinden de anlaşılacağı üzere, iyi bir tahsil görmüş, medrese tahsilinden sonra tasavvuf yoluna girmiştir. Tabduk Emre'ye mürit olan Yunus Emre Anadolu'nun pekçok ilini, Suriye'yi ve Azerbaycan'ı dolaşmış, çağdaşı olan Mevlana Celalettin-i Rumi'nin toplantılarına katılmıştır.

Hece ve aruz vezniyle yazdığı şiirlerinde sevgi ve hoşgörü konularını işleyen şairin kullandığı güzel Türkçe onun yüzyıllar sonra bile sevilerek okunup anlaşılmasını sağlamıştır.

1320 yılında Sarıköy'de yaşama veda eden Yunus Emre'nin mezarı Sarıköy'dedir.

UNESCO tarafından 1991 yılı "Yunus Emre Sevgi Yılı" olarak ilan edilmiş ve tüm dünyada kutlanmıştır.

BAZI ESERLERİ:

Yunus Emre Divan
Risaletü'n Nushiyye

ŞİİRLERİ

ARAYI ARAYI BULSAM İZİNİ

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hak nasip eylese görsem yüzünü
Yâ Muhammed canım arzular seni

Bir mübârek sefer olsa da gitsem
Kâbe yollarında kumlara batsam
Hub cemâlin bir gez düşde seyretsem
Yâ Muhammed canım arzular seni

Zerrece kalmadı kalbimde hile
Sıdk ile girmişim ben bu Hak yola
Ebubekir Ömer Osman da bile
Yâ Muhammed canım arzular seni

Ali ile Hasan Hüseyin anda
Sevgisi gönülde muhabbeti canda
Yarın mahşer gününde ulu divanda
Yâ Muhammed canım arzular seni

Arafat dağdır bizim dağımız
Anda kabul olur bizim duamız
Medine 'de yatar peygamberimiz
Yâ Muhammed canı arzular seni

Yûnus medh eyledi seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
Ağlayı ağlayı gurbet illerde
Yâ Muhammed canım arzular seni.

Bizim Yunus, S. 168

AŞKIN ALDI BENDEN BENİ

Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni.
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni gerek seni.

Ne varlığa sevinirim,
Ne yokluğa yerinirim,
Aşkın ile avunurum,
Bana seni gerek seni.

Aşkın âşıklar öldürür,
Aşk denizine daldırır,
Tecelli ile doldurur,
Bana seni gerek seni.

Aşkın şarabından içem,
Mecnun olup dağa düşem
Sensin dünü gün endişem
Bana seni gerek seni.

Sûfilere sohbet gerek,
Ahîlere ahret gerek,
Mecnunlara Leylâ gerek,
Bana seni gerek seni.

Eğer beni öldüreler,
Külüm göğe savuralar,
Toprağım anda çağıra:
Bana seni gerek seni.

Yunus'durur benim adım,
Gün geçtikçe artar odum,
İki cihanda maksudum,
Bana seni gerek seni.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 129-130)

BANA NAMAZ KILMAZ DİYEN

Bana namaz kılmaz diyen
Ben kılarım namazımı
Kılarısam kılmazısam
Ol Hak bilir niyazımı

Hak'tan artık kimse bilmez
Kafir Müselman kimdürür
Ben kılarım namazımı
Hak geçirdiyse nâzımı

Ol nazı dergahtan geçer
Ma'ni şarabından içer
Hicabsız can gözüm açar
Kendisi siler gözümü

Gizli sözü şerheyleyip
Türlü nükteler söyleyip
Değme arif şerhetmeye
Bu benim gizli râzımı

Sözüm ma'nisine erin
Bi-nişandan haber verin
Dertli aşıklara sorun
Bu benim dertli sözümü

Dost isteyen gelsin bana
Göstereyim dostu ona
Budur sözüm önden sona
Ben bilirim kendözümü

Yunus şimdi söyle sözün
Münkir ister istemesin
Pişir kurtar kendi özün
Arifler tatsın tuzunu.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 106-107)

BEN YÜRÜRÜM YANE YANE

Gönlüm düştü bu sevdaya
Gel gör beni aşk n'eyledi
Başımı verdim kavgaya
Gel gör beni aşk n'eyledi

Ben yürürüm yane yane
Aşk boyadı beni kane
Ne akılem ne divane
Gel gör beni aşk n'eyledi

Ben yürürüm ilden ile
Şeyh sorarım dilden dile
Gurbette hâlim kim bile
Gel gör beni aşk n'eyledi

Benzim sarı gözlerim yaş
Bağrım pâre yüreğim baş
Hâlim bilen dertli kardaş
Gel gör beni aşk n'eyledi

Gurbet ilinde yürürem
Dostu düşümde görürem
Uyanıp Mecnûn oluram
Gel gör beni aşk n'eyledi

Gâh eserim yeller gibi
Gâh tozarım yollar gibi
Gâh akarım seller gibi
Gel gör beni aşk n'eyledi

Akar sulayın çağlarım
Dertli ciğerim dağlarım
Şeyhim anuban ağlarım
Gel gör beni aşk n'eyledi

Ya elim al kaldır beni
Ya vaslına erdir beni
Çok ağlattın güldür beni
Gel gör beni aşk n'eyledi

Mecnun oluban yürürüm
Ol yâri düşte görürüm
Uyanıp melûl olurum
Gel gör beni aşk n'eyledi

Miskin Yunus biçâreyim
Baştan ayağa yareyim
Dost ilinden âvâreyim
Gel gör beni aşk n'eyledi.
(Bizim Yunus, Mustafa Özçelik, S. 158-159)

BİR KEZ GÖNÜL YIKTIN İSE

Bir kez gönül yıktınisa
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Bir gönülü yaptın ise
Er eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise
Binde bir ise az değil

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hak'kı göre
Er odur alçakta dura
Yüceden bakan göz değil

Erden sana nazar ola
için dışın pür nur ola

Belî kurtulmuştan ola
Şol kişi kim gammaz değil

Yunus bu sözleri çatar
Sanki balı yağa katar
Halka matahların satar
Yükü gevherdir tuz değil.
(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 161)

BİZ DÜNYADAN GİDER OLDUK

Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun

Ecel büke belimizi
Söyletmiye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selâm olsun

Tenim ortaya açıla
Yakasız gömlek biçile
Bizi bir âsan vechile
Yuyanlara selâm olsun

Sela verin kastımıza
Gider olduk dostumuza
Namaz için üstümüze
Duranlara selâm olsun

Eceli gelenler gider
Hepsi gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selâm olsun

Derviş Yunus söyler sözün
Yaş doludur iki gözün
Bilmiyen ne bilsin bizi
Bilenlere selâm olsun.
(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 225)

DAĞLAR İLE TAŞLAR İLE

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlam seni

Su dibinde mâhi ile
Sahralarda ahû ile
Aptal olup yahu ile
Çağırayım Mevlâm seni

Gök yüzünde İsa ile
Tur dağında Musa ile
Elimdeki asâ ile
Çağırayım Mevlâm seni

Derdi öküş (1) Eyyub ile
Gözü yaşlı Yakub ile
Ol Muhammed mahbub ile
Çağırayım Mevlâm seni

Bilmişim dünya halini
Terk ettim kıyl ü kalini (2)
Baş açık ayak yalını
Çağırayım Mevlâm seni

Yunus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile

Hakkı seven kullar ile
Çağrayım Mevlâm seni

(1) Öküş: Çok
(2) Kıyl-ü kal: Dedikodu.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 131)

DOLAP NİÇİN İNİLERSİN

Dolap niçin inilersin
Derdim vardır inilerim
Ben Mevlâya aşık oldum
Anın için inilerim

Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap (*)
Derdim vardır inilerim

Beni bir dağda buldular
Kolum kanadım yoldular
Dolaba layık gördüler
Derdim vardır inilerim

Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyım ne acıyım
Ben Mevlâya duacıyım
Derdim vardır inilerim

Dağdan kestiler hezenim
Bozuldu türlü düzenim
Ben bir usanmaz ozanım
Derdim vardır inilerim

Dölgerler her yanım yondu
Her âzam yerine kondu
Bu iniltim Haktan geldi
Derdim vardır inilerim

Suyum alçaktan çekerim
Dönüp yükseğe dökerim
Görün ben neler çekerim
Derdim vardır inilerim

Yunus bunda gelen gülmez
Kişi muradına ermez
Bu fânide kimse kalmaz
Derdim vardır inilerim.

(*) Çalap (Çalab): Tanrı.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 192-193)

GEL DOSTA GİDELİM GÖNÜL

Yoldaş olalım ikimiz
Gel dosta gidelim gönöl
Haldaş olalım ikiimiz
Gel dosta gidelim gönöl

Gel gidelim can durmadan
Suret terkini urmadan
Araya düşman girmeden
Gel dosta gidelim gönöl

Gel gidelim kalma ırak
Dost için kılalım yarak
Şeyhin katındadır durak
Gel dosta gidelim gönöl

Terkedelim il ü şarı
Dost için kılalım zârı
Ele getirelim yârı
Gel dosta gidelim gönül

Bu dünyaya kanmayalım
Fanidir aldanmayalım
Bir iken ayrılmayalım
Gel dosta gidelim gönül

Biz bu cihandan geçelim
O dost iline uçalım
Arzu havadan geçelim
Gel dosta gidelim gönül

Kılavuz olgıl sen bana
Yönelelim dosttan yana
Bakmayalım önden sona
Gel dosta gidelim gönül

Bu dünya olmaz payidar
Aç gözünü canın uyar
Olgıl bana yoldaş-u yar
Gel dosta gidelim gönül

Ölüm haberi gelmeden
Ecel yakamız almadan
Azrail hamle kılmadan
Gel dosta gidelim gönül

Gerçek erene varalım
Hak'kın haberin soralım
Yunus Emre'yi alalım
Gel dosta gidelim gönül.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 162-163)

GELDİ GEÇTİ ÖMRÜM BENİM

Geldi geçti ömrüm benim,
Şol yel esip geçmiş gibi.
Hele bana şöyle gelir,
Şol göz açıp yummuş gibi.

İşbu söze Hak tanıktır,
Bu can gövdeye konuktur,
Bir gün ola çıka gide,
Kafesten kuş uçmuş gibi.

Miskin âdem oğulları
Ekinlere benzer gider,
Kimi biter, kimi yiter,
Yere tohum saçmış gibi.

Bu dünyada bir nesneye,
Yanar içim, göynür özüm,
Yiğit iken ölenlere,
Gök ekini biçmiş gibi.

Bir hastaya vardın ise,
Bir içim su verdin ise,
Yarın anda karşı gele,
Hak şarabın içmiş gibi.

Bir miskini gördün ise
Bir eskice verdin ise
Yarın anda karşı gele
Hulle donun biçmiş gibi

Yunus Emre bu dünyada,
İki kişi kalır derler,
Meğer Hızır İlyas ola,
Ab-ı hayat içmiş gibi.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 118-119)

GÖZÜM SENİ GÖRMEK İÇİN

Gözüm seni görmek için,
Elim sana ermek için,
Bu gün canım yolda koyam,
Yarın sana ermek için.

Bu gün canım yolda koyam,
Yarın ıvazın veresin,
Arzeyleme uçmağını,
Hiç arzum yok uçmağ için.

Benim uçmak, ne gerekmez,
Ya dahi gönlüm uyakmaz,
İşbu benim zarılığım,
Değil ahı bir bağ için.

Uçmak uçmağım dediğin,
Mü'minleri yeltediğin,
Bir ev ile bir kaç huri,
Hevesim yok koçmak (1) için.

Burda dahi verdin bize,
Ol huriyi çift ü halâl.
Ondan dahi geçti arzum,
Arzum sana kaçmak için.

Sofilere ver sen onu,
Bana seni gerek seni,
Benim hiç hevesim yoktur,
Şol bir ev ü çardak için.

Yunus hasretlidir sana,
Hasretini göster ona,
İşin zulüm değil ise,
Dâd eyle (2) sen varmak için.

- (1) Koçmak: Kucaklamak
- (2) Dâd eyle: Yardım et

(Yunus Emre, Abdülbaki Gölpınarlı, S. 47)

HER KAÇAN (*) ANARSAM SENİ

Her kaçan anarsam Seni
Kararım kalmaz Allahım
Senden gayrı gözüm yaşın
Kimseler silmez Allahım

Sensin ismi bâki olan
Sensin dillerde okunan
Senin aşkına dokunan
Kendini bilmez Allahım

Sen yarattın cism-ü canı
Sen yarattın bu cihanı
Mülk Senindir kerem kânı
Kimsenin olmaz Allahım

Okunur dilde, destanın
Açılır bağ-ü bostanın
Sen baktığın gülistanın
Gülleri solmaz Allahım

Aşkın bahrına dalmayan
Canını feda kılmayan
Senin cemalin görmeyen
Meydana gelmez Allahım

Zar olur aşkın işi
Durmaz akar gözü yaşı
Senden ayrı düşen kişi
Didarın görmez Allahım

Aşık Yunus seni ister
Lûtf eyle cemalin göster
Cemalin gören aşıklar
Ebedi ölmez Allahım

(*) Kaçan: zaman, vakit

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 173-174)

İLÂHÎ CENNET EVİNE

Îlâhi Cennet evine
Girenlerden eyle bizi
Yarın anda cemalini
Görenlerden eyle bizi

Mahşerde halk ola hayran
Çok yürekler ola büryan
Arşın gölgesinde seyran
Edenlerden eyle bizi

Bu dünyanın cefası çok
Kimi aç gezer kimi tok
Şol mizanda sevabı çok
Gelenlerden eyle bizi

Bakma dünyanın varına
Düşüp daim Hak yoluna
Beratını sağ eline
Alanlardan eyle bizi

Mü'minlere rahmet ola
Münafıklar mahrum kala
Yunus gider doğru yola
Gidenlerden eyle bizi.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 149)

İLİM İLİM BİLMEKTİR

İlim ilim bilmektir,
İlim kendin bilmektir,
Sen kendini bilmezsin,
Ya nice okumaktır

Okumaktan murat ne
Kişi Hak'kı bilmektir,
Çün okudun, bilmezsin,
Ha bir kuru emektir.

Okudum, bildim deme,
Çok tâat kıldım deme,
Eğer Hak bilmezisen,
Abes yere yelmektir.

Dört kitabın mâ'nisi,
Bellidir bir elifte,
Sen elifi bilmezsin,
Bu nice okumaktır

Yiğirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca,
Ma'nisi ne demektir

Yunus Emre der hoca,
Gerekse bin var hacca,
Hepisinden iyice,
Bir gönüle girmektir.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 251)

MİSKİNLİK İLE GELSİN

Miskinlik ile gelsin
Kimde erlik var ise
Merdivenlerden iterler
Yüksekten bakar ise

Gönül yüksekte gezer
Daima yoldan azar
Dış yüzüne o sizar
İçinde ne var ise

Aksakallı blr koca
Hiç bilmez ki hal nice
Emek yemesin hacca
Bir gönül yıkar ise

Gönül Çalapın tahtı
Çalap gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise

Sağır işitmez sözü
Gece sanır gündüzü
Kördür münkirin gözü
Âlem münevver ise

Az söz erin yüküdür
Çok söz hayvan yüküdür
Bilene bu söz yeter
Sende güher var ise

Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da anı san
Dört kitabın manası
Budur eğer var ise

Bildin gelenler geçmiş
Konanlar geri gmş
Aşk şarabından içmiş
Kim mn duyar ise

Yunus yoldan ırmasın
Yüksek yerde durmasın
Sinle sırat görmesin
Sevdiği didar ise.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 89-90)

NİCE BİR BESLEYESİN

Nice bir besleyesin
Bu kd (1) ile, kameti (2)
Dştn dünya zevkine
Unuttun kıyameti

Topraktan yaratıldın
Yine topraktır yerin
Toprak olan kişiler
Nider bu alameti

Uslu değil delidir
Yüce saraylar yapan
Akıbet viran olur
Cümlenin imareti

alış kazan ye yedir
Bir gönül ele getir
Yüz Kbeden yeğrekdir
Bir gönül ziyareti

Kermetim var diyen
Halka slusluk (3) satan

Kendin Müslüman etsin
Varısa kerâmeti

Nefsi Müslüman olan
Hak yola doğru varır
Yarın ona ulusar
Muhammed şefaati

Yüz bin peygamber gele
Hiç şefaati olmaya
Vay eğer olmazısa
Allahın inayeti

Yunus imdi sen dahi
Gerçeklerden olagör
Gerçek erenler imiş
Kamunun ibadeti.

- (1) Kâd: hırs, tamahkârlık.
(2) Kamet: boy-bos, endam.
(3) Sâlûsluk: riyâkârlık, hilekârlık

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 145-146)

SABAHIN SİNLİĞE VARDIM

Sabahın sinliğe (1) vardım
Gördüm cümle ölmüş yatar
Her biri bîçâre olmuş
Ömrin yavı kalmış, yatar

Vardım bunların katına
Baktım ecel heybetine
Nice yiğit muradına
Ermeyüben ölmüş yatar

Yemiş kurd kuş bunu, keler

Nicelerin bağrın deler
Şol ufacık nâresteler (2)
Gül gibice solmuş yatar

Tuzağa düşmüş tenleri
Hakk'a ulaşmış canları
Görmez misin sen bunları
Nöbet bize gelmiş, yatar

Esilmiş inci dişleri
Dökülmüş sarı saçları
Kamu bitmiş teşvişleri (3)
Ömr ü nemde ermiş, yatar

Gitmiş gözünün karası
Hiç işi yoktur durası
Kefen bezinin pâresi
Kemiğe sarılmış yatar

Yûnus gerçek âşık isen
Mülke sûret bezeme sen
Mülke sûret bezeyenler
Kara toprak olmuş yatar.

- (1) Sinlik: Mezarlık
(2) Nâreste: Çok genç
(3) Teşviş: Karışık işler

(Yunus Emre, Abdülbaki Gölpınarlı, S. 30-31)

SANA İBRET GEREK İSE

Sana ibret gerek ise
Gel göresin bu sinleri (1)
Gel taş isen eriyessin
Bakıp görünce bunları

Şunlar ki çoktu malları
Gör nice oldu halleri
Sonucu bir gömlek geymiş
Onun da yoktur yenleri

Hani mülke benim diyen
Köşk ü saray beğenmeyen
Şimdi bir evde yatarlar
Taşlar olmuş üstünleri

Hani o şirin sözlüler
Hani o güneş yüzlüler
Şöyle kayıp olmuş bunlar
Hiç belirmez nişanları

Bunlar bir vakt bekler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Bey hangidir ya kulları

Ne kapı vardır giresi
Ne nimet vardır yiyesi
Ne ışık vardır göresi
Dün olmuşdur gündüzleri

Bir gün senin dahi Yunus
Benven (2) dediklerin kala
Seni dahi böyle ede
Nitekim etti bunları.

(1) Sinler: mezarlar
(2) Benven: benim

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 112-113)

ŞOL CENNETİN IRMAKLARI

Şol cennetin ırmakları,
Akar Allah deyu deyu.
Çıkmış İslâm bülbülleri,
Öter Allah deyu deyu.

Salınır Tûba dalları,
Kur'an okur hem dilleri,
Cennet bağının gülleri,
Kokar Allah deyu deyu.

Kimi yiyip kimi içer,
Hep melekler rahmet saçar,
İdris nebi hulle biçer,
Diker Allah deyu deyu.

Altındandır direkleri,
Gümüştendir yaprakları,
Uzandıka budakları,
Biter Allah deyu deyu.

Aydan arıdır yüzleri,
Misk ü amberdir sözleri,
Cennet'te huri kızları,
Gezer Allah deyu deyu.

Hakka âşık olan kişi,
Akar gözlerinin yaşı,
Pür nûr olur içi dışı,
Söyler Allah deyu deyu.

Ne dilersen Hak'tan dile,
Kılavuzla gir bu yola,
Bülbül âşık olmuş güle,
Öter Allah deyu deyu.

Açıldı gökler kapısı,
Rahmetle doldu hepsi,
Sekiz Cennetin kapısı,
Açar Allah deyu deyu.

Rıdvan-dürür kapı açan,
İdris-dürür hulle biçen,
Kevser şarabını içen,
Kanar Allah deyu deyu.

Miskin Yunus var dostuna,
Koma bu günü yarına,
Yarın Hakkın divanına,
Varam Allah deyu deyu.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 282-283)

ŞÖYLE GARİP BENCİLEYİN

Acep şu yerde var mola
Şöyle garip bencileyin,
Bağlı başlı, gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin

Gezerim Rum'ıla Şam'ı
Yukarı illeri kamu,
Çok istedim bulamadım
Şöyle garip bencileyin.

Kimseler garip olmasın,
Hasret oduna yanmasın,
Hocam kimseler kalmasın,
Şöyle garip bencileyin.

Söyler dilim, ağlar gözüm,
Gariplere göynür özüm,

Meğer ki gökte yıldızım,
Şöyle garip bencileyin.

Nice bu derd ile yanam,
Ecel ere bir gün ölem,
Meğer ki sinimde bulam,
Şöyle garip bencileyin.

Bir garip ölmüş diyeler,
Üç günden sonra duyalar,
Soğuk su ile yuyalar,
Şöyle garip bencileyin.

Hey Emre'm Yunus biçâre,
Bulunmaz derdime çare
Var imdi gez şardan şara
Şöyle garip bencileyin.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 223-224)

TAŞTIN YİNE DELİ GÖNÜL

Taşkın yine deli gönül,
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

Nidem elim ermez yâre,
Bulunmaz derdime çare,
Oldum ilimden âvare,
Beni bunda eğler misin

Yavıkıldım ben yoldaşı,
Onulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı,
Irmak olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yolunda
Sen aşırı gözetirsin,
Şu karşıma göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın

Harâmi gibi yoluma
Aykırı inen karlı dağ
Ben yârimden ayrı düştüm,
Sen yolumu bağlar mısın

Karlı dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yunus'un canı
Yoldayım illerim kanı
Yunus düşte gördü seni
Sayrı mısın sağlar mısın.

(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 211-212)

YALANCI DÜNYAYA KONUP GÖÇENLER

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler

Kiminin üstünde çimenler biter
Kiminin başında sıra serviler
Kimi masum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne bir haber verirler

Toprağa karışmış nazik tenleri
Söylemeden kalmış tatlı dilleri

Gelin duadan unutman bunları
Ne söylerler ne bir haber verirler

Yunus der ki gör takdirin işleri
Dökülmüştür kirpikleri kaşları
Başları ucunda hece taşları
Ne söylerler ne bir haber verirler.
(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 239)

YÜRÜ YÜRÜ YALAN DÜNYA

Yürü yürü yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Yedi kez boşalıp yine
Dolan dünya değil misin

Bir od bıraktı özüme
Tütünü girdi gözüme
Bu gözle bugün yüzüme
Gülen dünya değil misin

Bir od bıraktın vay dile
Tutuştum yandım dert ile
Kıyamete bir kurt ile
Kalan dünya değil misin

Nide idim dağlar aşıp
Dağlar aşıp sular geçip
Havanın önüne düşüp
Yelen dünya değil misin

Yunus Emrem sür sefayı
Sür sefayı çek cefayı
Ol Muhammed Mustafa'yı
Alan dünya değil misin.
(Yunus Emre, Sabahattin Eyüboğlu, S. 219)

ONUN İÇİN

BİZDEN SELAM OLSUN YUNUS EMRE'YE

Seslendikçe Yunus'uma,
Hep sevgi gelir usuma.
Ne mutlu ki ulusuma,
Benim bir de Yunus'um var.

Ulu pirim, Yunus Emre,
"Bana seni gerek seni."
Sen içime düşen cemre,
"Bana seni gerek seni."

Sevgiyle aştın her çağı,
Vatan yaptın bu toprağı.
Şi'rimizin yüce dağı,
"Bana seni gerek seni."

Kurtuldun elinden hırsın,
Yedi yüzyıl sonra varsın.
Çözemedik sen bir sırsın,
"Bana seni gerek seni."

Süren köksün her ağaçta,
Kuran'da, Tevrat'ta, haçta.
Birleştirdin tek amaçta,
"Bana seni gerek seni."

İsa, Musa, Eyüp bile,
Çekmediler böyle çile.
Sana geldim sevi ile,
"Bana seni gerek seni."

Kördük tuttun elimizi,
Sen yücelttin dilimizi.

Sarstın gönöl telimizi,
"Bana seni gerek seni."

Sensin bizim Homer'imiz,
Hem ustamız, hem pirimiz.
Sensiz yavandır şi'rimiz,
"Bana seni gerek seni."

Çağlardan mirassın bize,
Ses getirdin sesimize.
Sende geldik kendimize,
"Bana seni gerek seni."

Söz mimarı, ustabaşı,
Şi'rimizin mihenk taşı.
Hacı Bektaş'ın sırdaşı,
"Bana seni gerek seni."

Sende yüceldi usumuz,
Onurlandı ulusumuz.
Sana geldik Yunus'umuz,
"Bana seni gerek seni."

ÖZBEK İNCEBAYRAKTAR
(1933 -)

(Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Ağustos 2010, S: 704, S. 146-147)

GİZLİDİR

Yunus gizlidir sükûtta
Figanda Yunus gizlidir.
Dört cihette, beş vakitte
Ezanda Yunus gizlidir.

Şu dünyanın kirasında
Çilenin bin keresinde
Hakka visal sırasında
İmanda Yunus gizlidir.

'Hani nerde?' deme sakın
O senden çok sana yakın
Şöyle bir çevrene bakın
Her yanda Yunus gizlidir.

İçten gelen hitaplarda,
Sevgi yazan kitaplarda,
Doğru çıkan hesaplarda
Mizanda Yunus gizlidir.

Biz çırağız odur usta,
Gönül verdik ona üste,
İnsan yücelir Yunus'ta
İnsanda Yunus gizlidir.

Koyup elini dizine,
Yönelmiş hakkın izine,
Dikkat edersen sözüne
Beyanda Yunus gizlidir.

O azıktır çıkınlarda,
Uzaklarda, yakınlarda
Başak yüklü ekinlerde
Harmanda Yunus gizlidir.

Halil diye doğmuş biri
Yunus olmuş onun piri
Belki de bunca şiiri
Yazanda Yunus gizlidir.

HALİL SOYUER
(1921 – 2004)

UYAN YUNUS EMRE'M UYAN

Hâllerimiz yaman oldu,
Uyan Yunus Emre'm uyan.
Her taraf toz duman oldu,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

Birçok şeyi pay eyledik,
Irmakları çay eyledik,
Dilimizi zay eyledik,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

İnsanda çalım değışti,
Petekte balım değışti,
Dediğin ilim değışti,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

Söyle Nasrettin Hoca'ya,
Filler toplandı bacaya,
Bir haber sal Mevlana'ya,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

Her tarafta bir karmaşa,
Güvenmez kardeş kardeşe,
Tekrar git Hacı Bektaş'a
Uyan Yunus Emre'm uyan.

Tapduk Baba duysun gayrı,
Değışti dünyanın seyri,
Düz odunlar oldu eğri,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

Şeref der, geldik nazara,
Fitnelik çıktı pazara,
Aşıklık bitmek üzere,
Uyan Yunus Emre'm uyan.

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA

(1938 - 2014)

(Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Temmuz 2009, S: 691, S. 49)

YUNUS EMRE

Seni mutlu yapan iç huzuruna
O denli muhtaç ki insanlar
Ha huzursuz insan, ha ışksız fânus
Yürekler sevgisiz, beyinler boş
Kararmaya başladı ruhlar Yunus.

Hakkı dağa kaldırdı haksızlar,
Ne izi belli, ne de yeri,
Artık hak aramak bir kâbus.
Kabalığın, zorbalığın olduğu yerde,
Barış gülleri açmıyor Yunus.

İnanma duygusunu kaybetti kimi insan,
Yalansız konuşmaz oldu dilleri.
"Ya hayır söyle, ya da sus"
Bu anlayış içinde yaşamayı
Bilsen, ne çok özledik Yunus

Hoşgörünün, hoş tarafı unutuldu,
Bir bilgelik oldu kusur aramak,
Eleştiri konusu her husus.
İnsanlar, senin gibi düşünmeyi
Bir türlü öğrenemediler Yunus.

Ondandır bu iflah olmayış,
Bu düzende bir aksaklık var,
Gücsüz kalıyor inançsız us.

Niçin Allah aşkıyla tutuştuğunu
Anlayanları dost bildik Yunus...

ARİF EREN

(1938 -)

YUNUS EMRE'YE

Bir yerde ölüp, bes, niye min yerde doğuldu?
Aşkında yanırken yeniden bir de doğuldu.
Şiirindeki hikmeti satırlarda doğuldu.

Bir yerde ölüp bes, niye min yerde mezarı?
Her gün kazılır çünkü gönüllerde mezarı.
Otlarda, çiçeklerde ve gönüllerde mezarı-

- Efsane mi gerçek mi? Bu insan nice insan.
- Varlık sesidir, kopmuş, O, Türk'ün kopuzundan.

BAHTİYAR VAHAPZADE

(1925 – 2009) - Azerbaycan

(Yunus Emre, Mustafa Özçelik, S. 133)

YUNUS EMRE'YE

Hakikat aşkına ermek diledim,
«Hayret şarabından iç!».» dedin bana.
Senden duyduğumu sana söyledim,
«Bu kuru sözlerden geç!...» dedin bana.

Varlığı, yokluğu sordum özüne;
Sustun, bir damla yaş geldi gözüne.
Ölüm nedir dedim bakıp yüzüne,
Yüzüme bakıp ta «Hiç!...» dedin bana.

Bağrımda yadını dağlıyorum, bak.
Ben de senin gibi ağlıyorum, bak.
Eriyip izinde çağlıyorum, bak;
«İğil göz yaşından iç!...» dedin bana.

HASAN ÂLİ YÜCEL

(1897 - 1961)

Hasan Âli Yücel, Hayatı, Seçme, Şiir ve Yazıları, 1938, S. 32

YUNUS EMRE'YE

Kaç mevsim bekleyim daha kapıda,
Ayağımda zincir, boynumda kement?
Beni de, piştiğin ezâ kabında,
Kaynata kaynata buhara kalbet!

Bekletme Yunus'um, bozuldu bağlar,
Düşüyor yapraklar, geçiyor çağlar;
Veriyor, ayrılık dolu semâlar,
İçime bayıltan, acı bir lezzet.

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan;
Geleyim, izine doğru arkandan;
Bırakmam, tutmuşum artık yakandan,
Medet ey şairim, Yunusum medet!

1932

NECİP FAZIL KISAKÜREK

(1905 - 1983)

(Necip Fazıl Kısakürek, Türk Büyükleri Dizisi: 65, S. 47-48)

YUNUS GİBİ

Kıran vurdu memleketi
Zalimler hakan olmuştur
Yedikleri yoksul eti
İçtikleri kan olmuştur.

Kula kulluk etmeyenin
Vicdanını satmayanın
Haram lokma yutmayanın
Mekânı zindan olmuştur.

Yalan dolan yazıp çizen
Kudretliye övgü düzen
Dün dinsizim diye gezen
Bugün Müslüman olmuştur.

Emeksiz zengin olanın
Kitapsız bilgin olanın
Sermayesi din olanın
Rehberi şeytan olmuştur.

Haramisi, soyguncusu
Uğursuzu, vurguncusu
Cellat ruhlusu, soysuzu
Bakan, sadrazam olmuştur.

Korkan varsa konuşmaya
Anlam yükleyip susmaya
Gerek kalmadı korkmaya
Çünkü korkulan olmuştur.

Sesime kulak ver gülüm
Tutsaklığa yeğdir ölüm
Nerde varsa böyle zulüm
Çaresi isyan olmuştur.

ATAOL BEHRAMOĞLU

(1942 -)

(Sivil Darbe, S. 184)

YUNUS'A

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş - Allah deyu deyu -
Aşk şarabın yudum yudum
İçmiş Allah deyu deyu.

Hak yoluna çıkmış yaya
Bazen yükselmiş semâya
Her an elini Hüdâ'ya
Açmış Allah deyu deyu.

Kesreti vahdette bulmuş
- Sen seni bil - diyen kulmuş
Dere tepe bin bir yokuş
Geçmiş Allah deyu deyu.

Göç vakti gelmiş fenadan
Ecel emir olmuş Hüdâ'dan
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu.

ABBAS SAYAR

(1923 - 1999)

(Abbas Sayar, Şiirler, S. 17)

YUNUS'A SESLENİŞ

Sığmayan bir devsin yedi asıra
Yerin cennettedir, kabrin mesire.
Yandım ateşine bakma kusura,

Yunus'um, Yunus'um, Aşık Yunus'um
Gönüllerde yanan ışık Yunus'um.

İnsanı çağlarca başta götürdün,
Gönüllere bağdaş kurdun oturdun,
Tasavvuf yurdundan meyva getirdin;

Yunus'um, Yunus'um, miskin Yunus'um
Eğriye, büğrüye küskün Yunus'um.

Dünya hasadısın biçebilene
Sevgi kaynağısın içebilene,
Hacet kapısısın açabilene;

Yunus'um, Yunus'um özde Yunus'um
Her yerde, her çağda gözde Yunus'um.

Dostluğun anıtı, aşkın kalesi,
Sevginin esiri, Rabb'm kölesi,
Sesi çağlar ötesinden gelesi;

Yunus'um, Yunus'um, paşa Yunus'um
Gitmedi emeğin boşa Yunus'um.

HALİL SOYUER

(1921 - 2004)

YUNUS"DAN SURET

Ne gözlerde resmolan yıllar,
Ne mevsim dallara ilişik.
Çocuğun kaybolan hafızasında,
Yine sallanmakta beşik..

Hatıra, kervan, kervan geçiyor:
İçimizin bir yerinden.
Rüzgârlar esiyor başımızda,
Şiraz bahçelerinden.

Dünyaya geldiğim gün konuşuldu,
Dinlemedim, nedense dinlemedim.
Elinde bir lale nereye gitti,
Ağaçlar arasından Nedim..

Murada ermişler gibi düşünmüyoruz,
Gecelerini İrem bağının.
Geçemedik bir uçtan bir ucuna;
Peygamber kuşağının,

Düşen yaprakların önünde,
Susun bir saniye, öylece susun.
Bize Suret gösteriyor:
İçimizin aynasından eli Yunus'un..

EMİN ÜLGENER

(1920 - 1988)

(Şadırvan, Sayı: 11, S. 10)

YÜREK DUYUNCA YUNUS'U

Salkımsöğüt, sarı çiçek
Yunus'u bildi, konuştu.

Dertli dolap, börtü-böcek
Yunus'a geldi, konuştu.

Dolunaydır Yunus adın,
Güzel eve güzel odun,
Eğrisi yakışmaz dedin
Bu aşka canlar tutuştu.

Tuttum işte eteğinden,
İzinsıra gelirim ben...
Irmak taşı yatağından
Sular yükseldi, konuştu.

Yıldız saydım tane tane,
Konuk oldum hane hane...
Bu aşkla deli-divane
Oy yüreğim ne tutuştu.

Gönüldür en yüce makam
Seni bildim, neden korkam?
İşte derim, işte hırkam
Özünü buldu konuştu.

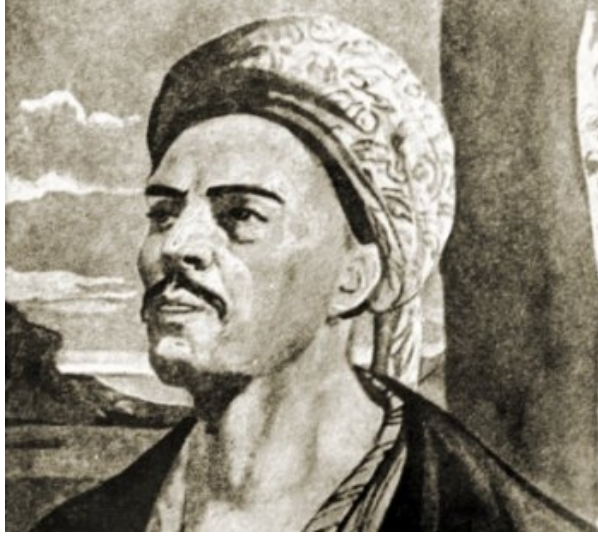
Yıldız dağınca ulusun
Mevla'nın özge kulusun
Sevgi ve hikmet dolusun
Hay yüreğim ne tutuştu.

Ne köyüm var, ne bir şarım,
Ne sopam var, ne davarım
Şu KARAKOÇ hala yarım
Yüreği doldu, konuştu.

BAHAEDDİN KARAKOÇ
(1930 - 2018)

(Uzaklara Türkü)

ONA DAİR



YETİŞ YUNUSUM YETİŞ

Bir gece yolculuğuna başlıyordum. Bir yayla kentinin uzak tren istasyonunun çimenlerle kaplı kırılığında, söğüt ağaçlarının karanlık yeşilliğine giriyordum. Vakit gece yarısına erişmişti. İstasyon kahvesinin tahta iskemlelerinde üç-beş garip yolcu idik. Bir düşüncenin uzak denizinde, تنها dağ yamaçlarından dizeleri alıp, görüntüler içinde yürüyordum. Tek başıma idim. Arkadaşım yoktu. Öbür insanlar da susuyorlardı. Akşamki rüzgâr başını alıp gitmişti. Gümüşe vuran söğüt ağaçları karanlığın kıyısında bir çizgi gibi duruyorlardı. "Ben yalnız kalmak istemiyorum" deseniz bile, "sen yalnızsın" diyen istasyonun sarı lambaları, üşüyen kanepeleri ile sizi başbaşa bırakıyordu.

Saatim gecenin on ikisini geçiyordu. Tren ikiden sonra gelecekti. İki uyku arasında idim. Öyle zayıf bir ışık altında oturuyorduk ki, kitap okuyamazdınız. Paslı demir gibi soğuk bir yayla rutubeti, iyice sarmaya başlamıştı bizi. Heybeli köylüler uykularına yaslanmışlardı. Kömür cürufu dökülmüş istasyonda dolaşmaya başladım. Biraz uzaklaşınca, istasyonun umutsuz karanlığını geride

bıraktım. İlerde bir ateşin çevresinde oturmuş insan karaltıları gördüm. Sokuldum onlara. Belki on kişiydiler. İğlerinden birini alına dökülmüş saçları ile farkettim. Hem saz çalıyor, hem söylüyordu.

İlkin halk türkülerine, halk türkülerindeki yüreği açıp açıp ateş dolduran, insanı Kızılırmak gibi sürükleyen bir İğdir türküsüne beni mıhladı sandım. Yaylanın ıslak havasında üşümem, titremem durmuştu. Tanımıştım. Yunus Emre yüreğimi sımsıkı tutuyordu. Hemen oracıkta bir söğüde yaslandım. Dinledim onları, ilk kez çocuk gözlerimde yaşayan, çocuk dudaklarımda hecelediğim Yunus, gecenin bu karanlığında bana ışık uzatıyordu. Yedi yaşımın, dokuz yaşımın mavi gökyüzünü, annemin dizinde seyrederken, annemden dinlediğim ilk ozan Yunus Emre idi. Onunla girmiştım şiir evreninin unutulmaz dizelerine.

Trenin büyük gürültüsü olmasa, orada daha ne kadar kalırdım, bilemiyorum. Çalı çırpıyla yakılan ateşin kızılığında seyrettiğim kırışıklı yüzleri oracıkta bıraktım. Yüzyıllardan gelen Yunus'u söyleyen bu yorgun insanlar kimlerdi? Yunus'u orada bırakıp, alelacele bir vagona bindim. Köylülerle bir kompartımana doluştuk. Trenin sıcak atmosferi içinde tahta kanepelerde sarsıntılı bir uyku, bizi alıp götürdü...

Ne zaman Türk şiiri içinde, büyük bir hümanist düşünsem, usuma hep Yunus Emre gelir, çağdaş ozanlarımızın çoğu, onu pek incelememiştir. Yunus'un adını bilmek, "büyük ozanımızdır" demek yeterli mi? Dünyaya bakmasını öğrenmek, yeni sözcük bileşimi kurmak, kendi öz kaynaklarımıza girmekle olur ilkin. Avrupalı şiiri ne kadar incelersek inceleyelim, onun verdiği biçime göre bir şiir kurmaya çalışsak bile ortaya çıkan bu şiir, insanlarımızın gözlerindeki anlamı veremez bize.

Avrupalı şiir. Avrupalı kültür önemli değildir, yararlı sesler, yararlı özler vermez bize, demek istemiyorum. Ama bizim özümüz, bizim mayamız, bizim kerpiç duvarımızın insanı, bambaşka bir ulusal bileşimi ile yoğrulmuştur. Hümanist açığa, kendi ak kâğıdımıza döktüklerimizle kendi çekilerimiz, kendi folklorumuzdaki seslerle girebiliriz ancak. Bunun için Yunus'u yenibaştan öğrenmeliyiz.

Yunus, bir kalıp değildir. O, on yedinci yüzyıl Aşık'ı Ömer'in, bir Behçet Kemal'in anladığı ozan değildir. Yunus'u öğrenmek, anlamak bir başkadır. Onun için diz dövmek, onun için ağlamaklı seslerle ağıt düzmek başkadır. Yunus, Türk şiirinin sözcük dünyasını, ince iç evrenini kurmuş, ona insancıl değerleri koymuş usta bir ozanımızdır. Bir ozanın getirdiklerine bakarken, ilkin şöyle durmalı biraz. Bize bir dünya getirmiş mi? bize o dünyaya bakmasını öğretmiş mi? Bizi uygarlık katına çıkarırken, nasıl bir evren çizmiş? Hep bunlara bakarım ben. Oysa söylenmişleri yinelemek, hep bir paralelin çizgisinde yürümek miyop bir gözün bulanıklığında bırakır bizi. Ulusal şiirin koşullarını yaratmak için kaynaklarımızın tel tel verdiği seslere varmalıyız.

Bugün Avrupalı şiirle dopdoluyuz! Bazı ozanlarımız ulusallık çabasına uzak düşmüşlerdir. Bundan ötürü, ulusal şiirin yoğun bileşimini bulmada güçlük çekiyoruz. Folklordan kök almamış bir şiir, insancıl değerlerden yoksun kalmış demektir. Bunun için Yunus Emre ve ondan sonrakiler, iplik iplik incelenmeli, derim ben. Charles Baudelaire'i ya da Stéphane Mallarmé'yi oldukça iyi okumuş sanatçılarımız var ama o ölçüde Yunus Emre'nin getirdiği dünyayı, Pir Sultan Abdal'ın o unutulmaz isyanını. Köroğlu'nun kurduğu dayatma gücünü, Karacaoğlu'nın çiçek çiçek işlediği çekilerimizi derinlemesine bilen ozanlarımız var mıdır? Bundan kuşkuluyum. Evet Yunus bir mistiktir. Ama o ölçüden daha geniş hümanist bir görüşle dünyasını getirir

bize. Özünde ve bileşimindeki insancıl aşk, bir doğa dokusu gibi durur. Bu doğa dokusuna iyice bakmalıyız. Bu doğa dokusunu iyice öğrenmeliyiz.

Onun şiirindeki derinliğe, söyleyiş güzelliğine yükselebilirsek, bir ozan yaşamına gireriz birden bire. Yunus'u her okuyuşumda, yeni yeni değerler bulurum, daha önce bunun nasıl ayrımında olmamışım, diye şaşarım kendime. Her seferinde mavi göğe açılan ya da tüm güzellik ve tüm anlamı getiren yeni yeni pencereler bulurum onda. Yani her okuyuşumda onu yeniden keşfederim.

Öyle sanıyorum ki şiirimiz yeni bir döneme giriyor. Toplumsala yönelen şiirimiz, 1968 yılında ulusal hatta evrensel, aydınlık bir çizgiye giriyor. İlkın soyuta yaslanan ozanlara bakın. Bunalımdan sıyrılma başladıklarını göreceksiniz. Daha doğrusu çıkmazda olduklarını anladıklarına ilişkin belirtiler var. Sonra, ağır baskı koşullarından geçen toplumcu ozanların yeni şiirlerini okuyun. "Çağından haberli olmak" diye bir şey var ya, ivediyle ona, onun atmosferine giriyor bu ozanlarımız. Ne Nazım Hikmet şiirini küçültme, ne bizlerin toplumsal şiirimizi yadsımak çabaları, bir gerçeğin özüne dayanmadığı için boşunadır, diyorum ben.

Daha Cumhuriyet döneminin şiiri tam olarak tartışılmamıştır. Değerler gerçek yerine oturtulamamıştır. Yeni yeni başlıyoruz, başlayacağız bu işe. Anılarla Yunus Emre şiirinin içinden geçip, onun şiir serüvenini anlamak ne kadar gerekli bugün, diyorum. O, yüzyılların ötesinden bir şiir çekisi, yürekli bir ozan çilesi koyuyor karşımıza, Yunus'un rahlesinin önüne oturup, divanına yüz sürerek, halk şiirindeki dünyamızı yeniden öğrenmeliyiz.

ÖMER FARUK TOPRAK

(Ömer Faruk Toprak'ın Kaleminden Portreler, S. 139-143)



YUNUS EMRE (*)

Aziz dinleyicilerim,

Pek az şair Yunus kadar isimsizin biraz ötesinde yaşamıştır. O, hüviyeti kolayca nüfus kağıdına sığmayanlardandır. Dün, hakkında adından, şeyhinin adından, doğduğu söylenilen yerlerden, birkaç muasırından başka bir şey bilmiyorduk. Bugün ise elimizde Fuad Köprülü'nün çalışmalarından başlayarak bize bir yığın çok sarıh bilgi veren çeşitli metodlarla yazılmış bir kütüphane dolusu araştırma ve tahlil var. Fakat Yunus bu bilgilerin hemen hepsini adeta inkar etmekten hoşlanır. Aşk meydanına soyunurken fani varlığını sanki bırakmış gibidir.

O türkçenin içinde uçan bir yıldız olmağı, öyle görünmeğı tercih etmiştir. Aşağıda söyleyeceğim gibi, kendisine seçtiğı adıyla çok mânâlı bir yerde bulunmama sembolüdür. Gelenek onu yedi, sekiz mezarda yatar gösterir. Hangisinin hakiki mezar olduğı tarihçiler için hakiki mesele olmuştur. Fakat bunu gereğı gibi bildiğimiz zaman dahi onu oraya bağlayamayız.

Şüphesiz Sakarya kıyılarında doğdu. Fakat her yerde doğmuşa benzer. Eseri de böyledir. Adına iki bine yaklaşan şiir izafe edilir. En sıkı dil ve muhteva tenkidi bile bunları

ancak altıda, yedide birine indirir. Halbuki o, kırk, elli mısra ile bize gelmeği tercih etmiştir. Ve bu kırk, elli mısra, tarih ve zaman fikrine meydan okuyan mısralardır. Bu mısralarla şair, devrinin ötesinde her zamanın dili ve zevkiyle ve şüphesiz her nesil ve her hayat görüşü için konuşur:

Ben giderim yana yana
Aşk boyadı beni kana

Elinde asası hurma dalından
Yemen ellerinde Veysel Karanî

Ölümden ne korkarsın
Korkma ebedî varsın

gibi beyit ve mısraları hangi devre sokabilirsiniz? Onlar kendi üstünde toparlanmış türkçenin her zaman için taze çiçeğidirler. Hayatının öbür hususiyetleri de böyledir.

Ondan bahsedilirken Barak Baba, Tapduk Emre, Hacı Bektaş, Sarı Saltuk gibi bir yığın insan adına sık sık rastlarız. Bugün bunlara Şeyh Ebülvefa'nın adı da katıldı. Yarın şüphesiz daha birçok adlar gelecek ve biz bu yumuşak ruhlu dervişin halkası olduğu bütün geleneği öğreneceğiz.

Fakat ne çıkar? Hiç biriyle onun şiirini izah edemeyiz. Hiç bir sözü dilimizde bir sevgi ve ruh rüzgarı gibi esen, birdenbire türkçenin ortasında saf altın gibi külçelenen ve gülen bu mucizeye bir sebep veya başlangıç gibi gösterilemez. O daima tek başınadır. Eğer muhakkak bir kalabalığa katılacaksa, bu kalabalık şüphesiz kendisinden

sonra gelenler, yaptığı işi devam ettirenlerdir. Bakî'dir, Nef'î, Nedim, Fuzulî, Şeyh Galib, Hâşim, Yahya Kemal'dir.

Hatta muasırı olan adlı sanlı Mevlâna ile his ve düşünce yakınlığı dahi bu belirlilikler ötesi yaşamağı, bu yalnız başınlığı bozamaz.

Burada ufak bir mukayese yapmama müsaade edin. Mevlâna şüphesiz bütün bir saltanattır. Fakat arkasında son dalı olduğu bütün bir hanedan şeceresi vardır. Yunus'un hanedanı kendisi ile başlar. Meğer ki, lehçe itibariyle uzak ve arkaik akrabası Ahmed Yesevî'yi hatırlayalım. Fakat Yesevî'nin eseriyle Yunus'un şiiri arasında bu sanatta esas olan dil zevkinin aydınlığı vardır. Yunus yaptığını bilen ve bunu bildiğı, böyle istediğı için yapan şâirdir. Tek kelime-siyle şâirdir.

Bütün bu saydıklarım, gün geçtikçe hayatı hakkında çok sarıh bilgiler edindiğimiz bu şâiri kendiliğinden her türlü sarahatin ötesine çıkarırlar ve gün ışığında bir masal yaparlar. Onun içindir ki, evliyâ tezkirelerinde rastladığımız ve biraz da tasavvur edenlerin safdilliğine şaşırdığımız menkıbeler, onda büsbütün başka ve hatta çok belirli mânâ kazanırlar.

Bu masal adıyla başlar. Yunus adında kendisinden evvel gelmiş bir sofî var mıdır, bilmiyorum. Ben herhâlde şimdiye kadar rastlamadım.

Yunus Peygamber'in hikayesini hepimiz biliriz. O, bir balığın karnında günlerce kalan ve orada pişmanlık yaşları döktükten sonra ışığa dönen insandır. Bu macerayı karanlığın yuttuğı ve karanlıktan dönen insan diye hülâsa ederiz. Yunus bu adı benimsemekle şüphesiz bu peygamberin çilesini ve talihini benimsemiş oluyordu. Filhakika Tapduk Emre'ye intisabı, dergâhında kalışı,

oradan ayrılışı, tekrar gelişi ve nihayet izin alıp insanlar arasına bu sefer onları irşat için yeniden girmesi, bütün bu kaybolma, kapanma, yeniden ve başka bir hüviyetle doğma hikâyesi, hep bu adın etrafında toplanabilecek vâkıalardır.

Şurasını da hatırlatayım ki, o devirde Anadolu'da yaşayan sofî ve dervişlerin hemen hepsi türkçe ad veya lâkap taşırlardı. Çok muhtemeldir ki, Yunus bu adı kendisi seçmiş olsun, yahut da bu tesadüf bütün hayatına istikamet versin. Ben yine Peygamber Yunus'un balığın karnına coşkun bir fırtına yüzünden düştüğünü göz önünde tutarak birinci şıkka ihtimal veriyorum. Fırtınanın yerini burada Moğol istilasının hakiki bir cehennem yaptığı, doğduğu bu XIII üncü asır ortası tutar. Erenlik yolunda kaydettiği merhaleyi:

Taptuğun tapusunda kul olduk kapusunda
Yunus miskin çiğ idik piştik Elhamdülillah

diye anlatan ve kendi eserini:

Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sigaya çeker bir Molla Kasım gelir

diyerek açıkça tenkit eden bu cinsten bir sembolizm, bu dikkat daima beklenebilir.

Ortaçağ daima şaşırtıcı, daima iç içe ve daima semboller peşindedir. En ince ve gizli ile en coşkun onda daima birleşir. Zaten tarikat ve tasavvufta sembol esastır.

Kaldı ki, tasavvuf sistemini bütün incelikleriyle anlatan o şiirler, devrinin mühim eserlerinden olan Risalet-ün-nushiyye'nin kendisi bize zamanının bütün ilmiyle beslenmiş gerçekten müstesna bir zekâyı, üstün bir entellektüaliteyi açıkça gösterirler. Fakat zekâ ve zihni meleke, Yunus'un hakim hasleti değildir. O, her şeyden

evvel bir kalp adamıdır. O, insan talihini kendi içinde bütün acıklı ve yüksek tarafıyla bulanlardandı. Devriyle olan diyalogu bu kalp kuvvetiyle, onun verdiği yalnızlık duygusuyledir.

Dilimize ve ruhumuza gurbet kelimesini - tasavvuf yoluyla olsa da - aşıl原因 odur. Hangimiz, gurbet deyince o güzel kıt'ayı hatırlamayız:

Bir garip öldü diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin

Yunus'ta gurbet, sevginin yalnızlık aynasıdır. Biz sevdiğimiz nispette yalnızızdır. Yalnızlığımız nispetinde kâinatla birleşir, kucaklaşırız. Yunus'un şiirinde ölümün aldığı o geniş ve az rastlanır yer de buradan gelir.

Bu şâir, insan hayatını metafizik bir endişede hülâsa etmesini biliyor ve onu ancak içimizden yenebileceğimizi bize öğretiyordu.

Moğol istilasının kan ve ateş çağında, o bitmez tükenmez ızdırap, ölüm, hastalık, açlık ve ümitsizlik cehenneminde yaşayan insanlar bu sevgiye, tahammülü imkansız realitenin ötesinde açılan bu geniş ve rahmani ümit kapısına ekmek ve su kadar, rahat yastık ve uyku kadar muhtaçtılar.

Devrini gördük, şimdi aksiyonunu biraz daha tayin edelim. Bu seyyal ruh, bu iç alem fatihi:

Bir ben vardır bende benden içre

diyerek bizi maddemizin ötesinde ve onun dayanağı bütün

bir âlemi açan bu şâiri, iki insanın arasında mütalaa etmek daima faydalıdır. İkincisi ile olan münasebeti ise asıl aksiyonudur. Ben Orhan Gazi'yi ve onunla beraber ikinci imparatorluğu kurmağa çalışanların hiç birini Yunus'tan ayıramadım. Ne zaman Orhan Gazi'nin çehresine biraz eğilsem, orada Yunus divanı'ndan aksetmiş çizgiler görürüm ve bütün o fütuhatların arkasında bu ruh kasırgası ile türkçede doğan yapıcı değerler dünyasını selâmlarım.

(*) Tanpınar'ın müsveddeleri arasında çıkan bu yazı bir radyo konuşması olmalıdır.

AHMET HAMDÎ TANPINAR

(Edebiyat Üzerine Makaleler, S. 133-136)



YUNUS EMRE

1992 yılının Yunus Emre Sevgi Yılı olarak kabulü ve bu vesileyle düzenlenen çeşitli toplantılar Yunus Emre'nin şiirlerinin üzerinde yeniden düşünmeye fırsat verdi. Yunus Emre'yi 13. yüzyıldan 20. yüzyıla büyük bir tazeliikle taşıyan güç neydi? Dindarların Yunus Emre bir mutasavvıftır, onu ancak din açısından inceleyebiliriz, önemi bundan ibarettir yorumları mı, yoksa Yunus bütün insanlık için konuşmuştur, onun dinlerle ilgisi yoktur diyerek mevhum bir insanlık dinine onu sokmak isteyenlerin yorumları mı geçerlidir?

Elbette ki kültürümüzün oluşmasında payı büyük olan İslâmiyet, Yunus'un şiirlerindeki insanlık anlayışını da içinde taşır. Ama onu bu güne ulaştıran bence, bu değerlendirmenin dışında duygularını evrensel boyutta işlemiş olması ve millî dil ile söylemesidir. Nitekim Yunus'u halk kültüründen çıkarıp aydınlara mal edenler aslında Türkçüler olmuştur.

Yunus'un hayatının hemen hemen hiç bilinmemesi bazen iyi gibi geliyor. Hayatını bilseydik ve onu efsanenin, menkıbelerin ötesinde tek bir fert olarak görebilseydik, acaba ona bu günkü kadar değişik anlamlar yükleyebilir miydik? Bu cümleyi yazarken, "buna hakkımız var mı?" sorusu da hemen içimden yükseliyor. Ama cevabım evet.

Yunus Emre tıpkı Nasrettin Hoca gibi âb-ı hayatı içmiş, bir milletin hayatında sonsuza kadar, onlarla birlikte değişerek devam edecek bir timsal şahıstır. Nasrettin Hoca'nın fıkraları nasıl ki sosyal hayatımızda, fertler arasındaki değerleri, huzursuzlukları insan olmanın zayıflık ve üstünlükleriyle dile getirirse, Yunus Emre de, insanların görünenin ötesindeki veya derinliklerinde aradıkları sonsuz susuzluğu dile getirmekte devam edecektir. Onun içindir ki bu şahısların eserlerine yaşadıkları dönemlerden sonra da pek çok malzeme eklenmiştir.

Sosyal bozukluklar karşısında insanımız âdeta Nasrettin Hoca'nın ruhunu imdada çağırmış veya kendi içindeki Nasrettin Hoca'yı harekete getirerek o günün tenkidini Hoca'ya yaptırmıştır. İçindeki susuzluğu, sonsuzluk ihtiyacını da âdeta Yunus'un şiirleriyle dindirmiştir. Yunus hayatın geçiciliği karşısında isyan duyar, teslim olur. Tıpkı kaderinin karşısında fazla direnemeyen insanoğlu gibi. Ama insanoğlu bu geçici hayatta hiç sonu gelmeyecek gibi görünen büyük ıstıraplara da dayanmak zorundadır. Bu zorlukları aşmak için Yunus yol gösterir:

Gelin tanışık idelüm işin kolayın tutalım
Sevelim sevillelim dünyada kimse kalmaz.

Yunus ile tanışmak, dünya cehennemini yaşanır kılacak bir formüldür. Tanışmak, dostluğa, yardımlaşmaya giden ilk adım. Duyguların içinde, diğer duyguları besleyen, onlara açılan da sevgi. Hele dünyanın geçiciliğini bilirsek, daha doğrusu hatırlarsak, bizi birbirimize dost kılacak, dostlukla cennete dönecek bir dünya yaratmaz mıyız? Yunus'un bu mısralarındaki "dünyada kimse kalmaz" hatırlatışı, müthiş bir tehdittir. İnsan oğlu, bunu bilir, ama sık sık unuttur ve kendi benini ön plâna çıkarır.

İslâmiyeti geniş, cahil kitlelere tanıtan ve sevdirenler,

Halide Edib'in "halk uleması" diye andığı dervişler olmuştur. Mütevazı söyleyişlerinin ardında en çarpıcı ve müthiş gerçekler gizlidir. İslâmiyet böylece bir sevgi dini olarak yorumlanmış, Tanrı'ya dua edilir, şükredilirken hep onun "Cemal" cephesine müracaat edilmiş, "güzel Allahım" denmiştir.

Asırlar sonra Yunus gibi içi iyilik, dili güzellik dolu Cahit Sıtkı, "Türkçenin ses vekâleti bizim uhdemizdedir" diyerek herkesin mutlu olduğu bir ülke istemiştir:

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.
Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.
Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun,
Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

Fuad Köprülü'nün incelemeleri, Ziya Gökalp'ın Yunus tesiri açıkça görülen şiirleri ve benimsediği, dünyaya hâkim olmasını dilediği sevgi ahlâkı, millî edebiyat mensuplarına da derinden tesir etmiştir. Yakup Kadri'nin mistik ruhu da Millî Mücadele yıllarında Yunus'un Moğol istilâsından duyduğu ıstırabı dile getirdiği topraklarda bu defa da Yunan zulmünü görünce isyan eder ve Yunus'un ruhundan imdat ister:

"Yazıklar olsun, seni sevmesini bilmeyenlere; ey gamlı ülke!.. Seni sevip senin sessiz hâilen içinde gömülüp

gitmekten korku çekenlere!.. Taşın, toprağın ne bitmez bir sabır ve mukavemet haznesidir! İnsan, senin göğsünde ya destanî bir kahramanlığa erer veyahut en ilâhî mizaçlı velilerin feragat ve mahviyet derecesine varır.

Şimdi şu söğüt dalının altından haykırsam Yunus Emre bana ses verecektir:

Derviş gönlü taş gerek
Gözü dolu yaş gerek
Koyundan yavaş gerek

Evet pirim; evet pirim. Ben işte burada öyle olmaya çalışıyorum. Bu bodur ve seyrek ekinler, bu boynu bükük başaklar, bu buğulu söğüt ağacı, bu donuk ve sessiz su, hulâsa, bütün bu yoksul tabiat parçası neyin remzidir."

"Bunlar arasında bir ruh, toprağa gömülmüş bir tohum değil midir? Ben, ihtiyat zabiti Ahmet Celâl; Ferit Celâl Paşa'nın oğlu Ahmet Porsuk çayının kenarına böyle bir tohum haline girdim. Bir kulaç, iki kulaç kara toprak içinde filizimi sürmek, dal ve budaklarımı aydınlığa doğru uzatmak, meyvamı vermek için Allah'ın rahmetini bekliyorum. Ve gömülü olduğum toprağın ıstırabını bedenimde hissediyorum. Her hususta ona karışıyorum." (Yaban, s. 57)

Bu satırlar Yunus'un, Osman Gazi'nin meşhur rüyasını andıran şu şiirini bize hatırlatıyor:

Her kime kim dervişlik bağışlana
Kalpı gide pâk ola gümüşlene
Nefesinden misk ile amber tüte
Budağından il ü şar yemişlene
Yaprağı dertlilere derman ola
Gölgesinde çok hayırlar işlene

Âşığın gözü yaşı hem göl ola
Ayağında saz bitip kamyşlana
Cümle şair dost bahçesi bülbülü
Yunus Emre arada durraçlana

Yunus'un şiirlerinin bütününden ayrılarak belirli durumları anlatabilecek güçte olan mısra ve beyitlerinin, birer ata sözü gibi dillerde dolaşanları, şüphesiz ki değişik yorumla da elverişlidir. Onların şiirin bütününden gücünü alan manalarının dışında da, yeni birer hayat kazanmaları manalıdır. Dilimizde, halk arasında çok kullanılan "o da insan evlâdı" sözü, karşısındakini tanımayı, hakkını bilmeyi şart koşan Yunus'un:

Kişi hakkı bilmektir

mısrainı eşittir. Kişi hakkını tanımak, çok sözü edilen, ama çift standartlardan bir türlü kurtarılamayan insan hakları ile yakından ilgilidir. Belki de dünyadaki ilk belgesidir. Bu mısradaki hak kelimesinin Tanrı'nın bir adı olan Hak ile münasebeti açıktır. Fakat her şair gibi, Yunus da bir kelimeyi tek anlamı ile kullanamaz, kelimelerin çağrışım güçlerinden de yararlanır. Hak kelimesi, Tanrı, adalet, doğruluk anlamlarına da gelir. Tıpkı İstiklâl Marşı'mızdaki

Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklâl

mısraında olduğu gibi.

Yunus'u okuyup anlamaya çalışmak, onu sadece yaşadığı ortam ve tarihî şartlarla açıklamaktan ibaret değildir. O, insanoğlunun çilelerini derin bir şekilde söylemiş, kullandığı Türkçe ile şair ve yazar torunlarına da ebedî bir miras bırakmıştır. Merhum hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan "hemşehrim" dediği Yunus'u her vesile ile anar, onun birçok

duruma uyan mısralarını da sık sık zikrederdi. Biz, onun sayesinde Yunus'un bu günün meselelerine de cevap verebilecek güçte olduğunu öğrendik.

Eserlerinde gelenekten ve Yunus'tan çok faydalanan Turan Oflazoğlu, "Ozan Dediğin" adlı yazısında, şiir anlayışının gelenek ile bağlantısını belirttikten sonra sözlerini Yunus'tan bir alıntıyla şöyle bitirir:

"Erenlerin himmeti yerden göğe direktir diyor Yunus. Ben bunu biraz değiştirip şöyle diyeceğim: Ozanların çabası yerden göğe direktir."

Kültür bir birikim ve işlemedir. Bizim kültürümüzün temelindeki kaynaklardan biri Yunus'tur. Nasıl ki destanlarımızdan itibaren kültür malzememizi kendisinde toplamışsa, onları kendinden sonrakileri de beslemek üzere sunmaktadır.

Cümle âlem dost bahçesi bülbülü

PROF. DR. İNCİ ENGİNÜN

(Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Aralık 1991, S: 480, S. 440-443)



YUNUS EMRE'NİN İKİ DÜNYASI: SEVGİ VE BİLİM

Türk şiir tarihinde bir yıldız gibi parlayan adlardan biri de Yunus Emre'dir. 13. yüzyıl Türk şiir ufkunda batmamak üzere doğan bu yıldızın sırlarını henüz çözebilmiş değiliz. Yüzlerce yıldan beri Türk insanının ruhunun derinliklerinde yer etmesine rağmen biz onu hâlâ anlayabilmiş değiliz; daha doğrusu onu lâyük olduğu şekilde anlayabilmiş değiliz.

Onu, didaktik şiirler yazan bir şair olarak görenler elbette yanılıyorlardır. Onu, belli bir konunun öncüsü olarak ele alanlar da yanılıyorlardır. 30 yıldan beri Yunus'umuzu okuyorum; onu değerlendirmede belki ben de yanılıyorumdur.

Yunus'u anlamanın çok kolay gibi görünmesine rağmen böylesine zorluklarla karşılaşmamızın sebebi, onun sade Türkçe ile süslenmiş düşüncelerinin aslında çözülmesi zor bir duygu ve sevgi yumağı gibi olmasından kaynaklanmaktadır. Yunus'u sevmek çok kolay, anlamak çok zordur. Yunus'u okumak çok zevkli, yorumlamak çok yorucudur.

Kısacası Yunus, göründüğü veya başkalarının sandığı gibi "hece vezniyle dinî şiirler yazan bir şair" değildir. Ancak bunu haykırabilmek de pek kolay olmayacaktır. Çünkü, yüzyıllardan beri dillerden düşmeyen, gönüllerden inmeyen ilâhîleri onu âdeta halkın kolaylıkla anlayabileceği bir şair olarak görmemizi sağlamıştır. Gerçekten de onun şiirleri ilk bakışta veya okuyuşta çok kolay gibi gelmektedir. Ancak kelimelerin arkasına saklanmış ayrı bir dilin olduğu çok kere gözlerden uzak tutulmuştur.

Yunus'u niçin seviyoruz? Yunus'u seviyoruz, çünkü Türk dilini kullanan sanatkârlar arasında dil şuuruna sahip olanların başında gelmektedir. Yusuf Has Hacıp Kutadgu Bilig'i yazarken, Karamanoğlu Mehmet Bey ünlü fermanını buyururken dillerini ne kadar sevdiklerini ortaya koyan üst seviyedeki kişiler olarak bir görevi yerine getiriyorlardı. Ya Yunus Emre? O, herhangi bir devlet görevi olmadığı halde diline sahip çıkmıştır.

O da pek çokları gibi anlaşılması lügatlere bağlı olan şiirler yazabilirdi; belki de daha iyi şartlarda yaşaması için gerekli ortamı bile yakalayabilirdi. Ancak o öyle yapmamış, istilâ ve savaşlardan bunalmış olan insanımızı âdeta teselli etmiş, yeni bir hayata hazırlamıştır. İşte o, bu hazırlıkları yaparken "Türkçe" gibi sihirli bir aracı kullanmış, "Sevgi" ve "Bilgi" gibi iki amaca ulaşmıştır. Evet, velilerin yol göstericisi ulu Yunus Emre Anadolu Türk insanını, devrin ümitsizlik çukurundan çıkarırken bir değil, iki ipe sarılmalarını sağlamıştır. İşte biz, Yunus Emre'yi bu büyüklüğü için seviyoruz; bu ışık saçıcılığı için seviyoruz.

"Sevgi" kelimesi, Yunus Emre'de belki de en anlamlı şekilde kullanılmıştır. Bu güzel kelime onda, bilinen ve anlaşılan sınırlarının ötesinde yeni zenginlikler kazanmıştır. Başka bir ifadeyle dile getirmemiz gerekirse, Yunus Emre, "Sevgi" kavramına, lügat kitaplarının veremediği yeni bir anlam

zenginliği kazandırmıştır. O, mısralarında "Sevgi"yi dile getirirken sınır tanımamış, olanca genişliğiyle ele almıştır. Galiba, bundan sonrasını ona bırakmamız gerekecektir. İşte Yunus Emre, İşte onun "Sevgi"yi dile getiren ölümsüz mısraları...

Gelün tanşuk idelüm
İşi kolay tutalım
Sevelüm sevilelüm
Dünya kimseye kalmaz

Yunus Emre, bize kolay bir iş tavsiye etmektedir: Sevmek ve sevilmek. Ancak bu işler yalnız başına gerçekleşemeyecektir; bizim önce birbirimize danışmamız gerekecektir. Birbirimize danışırsak, işlerimiz kolaylaşacak ve birbirimizi sevmeye vaktimiz olacaktır. Eğer biz birbirimizi sevmeyecek olursak zararlı da çıkacağız. Çünkü biz insanlar dünyanın birer misafiri yiz; burası, yani dünya kimseye kalmayacaktır. Eğer karşılıklı sevgilerle dünyamızı yaşanır hale getirebilirsek elbette mutlu olacağız; ancak bu da kolay kolay gerçekleşemeyecektir. Çünkü insanlar birbirlerini sevmemek tedir. Onlar, birbirlerine düşman gözüyle bakmakta, âdeta kendilerinden başkalarının yaşamaya hakkı olmadığına inanmaktadır.

Bu görüş, belki günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Onun için Yunus Emre'nin çağına bakışımız daha kolay olacaktır. Bir dünya düşününüz ki savaşlardan başını alamamış, insanları huzursuzluk deryasında yüzmektedir. Ölümün ve ümitsizliğin insanların kalplerine, bir korkudan da öte bir kâbus gibi yerleşmesi, onları hayattan soğutmuştur. Artık o insanlar için dünya bir hiçtir ve yaşamamanın hiçbir anlamı yoktur. Onlar, inanışlarının bir sonucu olarak öbür dünyayı, ölümden sonraki ikinci hayatı özler olmuşlardır. Onları bu dünyaya bağlamak öylesine zorlaşmış, öylesine imkânsız hâle gelmiştir ki ölüm âdeta bir kurtuluş gibi gelmeye başlamıştır.

İşte, böylesine ümitsizliklerle karşı karşıya kalan insanlara, daha doğrusu insanımıza bir ışık yakmak, bir kapı açmak gerekecekti. Bu ışık, bu kapı onların ölüncesine koşacakları bir kurtuluş ışığı, bir kurtuluş kapısı olacaktı. Ancak, Anadolu çalkalanıyordu ve böyle bir "Kurtarıcı" henüz ortaya çıkmamıştı. Bu, elinde kılıcı, arkasında orduları olan bir komutan olmayacaktı. Bu, dilinde sözü, kalbinde sevgisi olan bir gönül eri olacaktı: bu, bir söz ustası olacaktı. Bu, Yunus Emre'miz olacaktı. O, gür bir sesle haykıramayacaktı belki, ama o, ulvî bir rüzgârın fısıltıları gibi gönüllere girebilecekti. Onu, ancak kalp gözleri paslanmamış olanlar işitebilecekler, böyle bir kurtarıcıyı bekleyenler kucaklayabileceklerdi. Bakınız, o nasıl sesleniyordu yüzyılın paslı kalplerine, körelmiş duygularına:

Adumuz Miskin'dür bizüm
Düşmanımız kindür bizüm
Biz kimseye kin tutmazuz
Kamu âlem birdür bize

Bu mısraların görünen anlamının ötesinde nelerin gizli olduğunu, şu birkaç kelimeyle nasıl bir dünya görüşünün sığdırıldığını elbette Yunus'u anlayabilenler, onu yakalayabilenler görebileceklerdir.

Biz kimseye kin tutmazuz
Kamu âlem birdür bize

mısralarında gizli olan hazineleri nasıl dağıtabilsek insanoğullarına? Zaten, o, başka bir şiirinde de şöyle seslenmemiş miydi?

Cümle yaradılmışa
Bir göz ile bakmayan
Şer'ün evliyâsıysa
Hakikatte âsidür

Bu iki şiirdeki şu mısraları bir defa daha, Yunus coşkunluğu ile tekrar edelim:

Kamu âlem birdir bize

Cümle yaradılmışa
Bir göz ile bakmayan

Burada, ruhlara serpilten duygu çiçeklerinin kokularını ne kadar da okşayıcı, dinlendirici bir eda ile yakalayabiliyoruz. Yunus, nasıl da çağlıyor ve bizlere en anlamlı mesajı iletiyor:

"Bizce bütün insanlar birdir; aralarında hiçbir, fark yoktur. Allah'ın yarattığı bütün insanlara bir göz ile bakmak gerekir; daha doğrusu, öyle bakmak zorundayız."

Bu görüşü, elbette farklı şekillerde yorumlamak mümkündür. Bunlar arasında, Orta Çağın karanlık Avrupasından İlk Çağın antik devirlerine dönüşle bütünleşen "Ümanizm"nin önemli bir yeri vardır. Hristiyanî bir anlayış ve bir yaşayışın derin izlerini taşıyan, aslında hiçbir dinle de ilgisi olmayan bir "Ümanizm"i Yunus Emre ile bütünleştirmek son derece yanlıştır. Yunus onca mısraın arasında bu güzel duygulara yer vermişse elbette bir sebebi vardır. Moğol istilâsının kılıçtan geçirdiği, insanların birbirlerine düşman gözüyle baktığı devirlerde bu düşünce elbette Yunusça olacaktı.

Bakınız, bu düşünce yüzyıllarca sonra Anadolu'da nasıl filizlenmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreği, Anadolu'nun değişik bölgelerinde yaşayan bazı Ermeniler Osmanlı devleti ile anlaşmazlığa düşüyor ve evlerinden ayrılmak zorunda kalıyor. Bunlardan bazıları çocuklarını, hem de daha kundakta olan çocuklarını bırakıp gidiyorlar. Bu çocuklar o yörelerin insanları tarafından büyütülüyor ve hayata

kazandırılıyor. İçlerinde İslâmiyeti seçenlerin de çıktığı bu insanlara karşı gösterilen sıcak ilginin "Ümanizm" ile hiçbir ilgisi yoktur. Onun için, "Ümanizm"i kuru bir "insan sevgisi" olarak takdim etmek son derece yanlıştır. Ancak, dinlerin, ahlâk kurallarının, "eşref-i mahlûkat" anlayışının sonucu olarak insanı hayatın merkezi kabul etmeyi, başka adlarla sunmayı doğru karşılamıyoruz. Hiç öyle olsaydı, Koca Yunus;

Varam ol dostâ kul olam
Hem açıluban gül olam
Hem ötüp bülbülü olam
Turağum gülistan ola

veya

İy kendüzünü bilmeyen
Söz ma'nisini bulmayan
Hak varlığın isterisen
Uş ilmile Kur'an'dadır

der miydi? Yunus, bütün mısralarına sinmiş olan insan sevgisinde, başka akımların, düşünce sistemlerinin zerresine yer vermemiştir. Onu iyi anlayabilmek, vermek istediği mesajı yakalayabilmek için üç beş şiirini değil, bütün şiirlerini okumak gerekecektir. Hatta sadece Yunus Emre'mizin bütün şiirlerini okumak yeterli olmayacaktır. Şiirleri onunkilerle karışan, Âşık Yunus'u, Derviş Yunus'u; hatta şiirleri Yunus'umuzun şiirlerini hatırlatan bütün benzer şairleri okumak zorunda kalacağız. Bununla "Yunus farkı"nı, "Yunusça söyleyiş"i yakalayabileceğiz.

Bize göre Yunus'taki insan sevgisi, son çeyrek yüzyılda ona âdeta yamanmaya çalışılan bir "Ümanizm" değildir. Bazı mısralarından yola çıkarak onu tamamıyla farklı bir şekilde gösterecek hüviyete büründürmek yanlıştır bir yorumdur.

Onun mısralarında yer alan diğer görüşleri, onlara hâkim olan temel görüşü bir kenara bırakmak bizce sadece bir işgüzarlıktır. Pek çok güzel örnek arasından seçeceğimiz şu iki üç parça onu en güzel şekilde tanıtacaktır kanaatindeyiz.

Beri gel barışalum
Yadısan bilişelüm
Atumuz eyerlendi
Eşdük elhamdülillah

Ben bir dervîşidüm dostum
Hak'dan yana oldu kasdum
Ecel duzağına basdum
Esenledüm dünyam seni

Bu iki dörtlükte hâkim olan görüş şiirlerin pek çoğunda, benzer güzellikte yer almaktadır. Okuyacağımız her şiirde bu duyguların dile geldiğini göreceğiz. Onun için Yunus'a mutasavvuf bir şair gözüyle bakmak zorundayız. Onu, başka renklerde görmeye çalışmak yanlıştır. Ancak, onun mutasavvıf bir şair olması, dinî konularda şiirler yazan bir şair olduğu anlamına gelmemelidir. Zaman zaman bu yanlışlığa düşenleri görmekteyiz. Onun, "gerek" redifli şiirinde anlatılan "beş vakit namaz" ; bir mesajı, bir emri yumuşak bir üslûpla dile getirmesi bakımından önemlidir. O da, bu şiirinde yadırgayacağımız ifadelerle yer verebilirdi; ama öyle yapmamıştır.

Bize göre o bir imam, bir hoca, bir vaiz değil, bir mürşit, bir yol gös tericidir. O, engin bilgi ve tecrübe dağarcığındakileri en uygun şekilde insanlara sunabilmiş nadir bir insandır. Onda, her şey sevgi ile halledilecektir. Din, insanları korkutmak için değildir; sevgi ile yaklaşılnca bütün problemleri çözecek bir anahtar gibidir.

Yunus Emre'nin öteki dünyası "bilgi" üzerine kurulmuştur. Bilgi, onda ön planda gelmektedir. O, ünlü şiirinde şöyle dememiş miydi:

İlim ilim bilmekdür
İlim kendin bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin
Yâ nice okumakdur

O halde, ilmin başı, insanın kendisini bilmesidir; aksi takdirde o insan boşuna okumuştur; veya okudukları onun için yeterli değildir. İnsan okuduklarını kuru bir bilgi yükü olarak sırtlanmamalıdır; o bilgileri hayata geçirmeli, yaşayışımıza uygulayabilmelidir. Aksi takdirde okumamak, belki de daha iyi olacaktır. O, bir şiirinde:

Yûnus olma cahillerden
Irak olma ehillerden
Câhil ne var mü'minise
Câhillikdan kalur değılül

diyerek, bizim cahiller arasında yer almamamızı, "ehil", yani bilgili kişilerden uzak durmamamızı söylerken başka bir mesajı da vermektedir: Müminin cahili öylece kalmamalıdır, yani okuyup öğrenip bilgili olmalıdır. Burada, onun bilgisizliği ince bir söyleyişle tenkit ettiğini, fakat bunun yanında bilgi sahibi olmamızın gerekli olduğunu ifade ettiğini görüyoruz.

Ya gel bildüğünden eyit
Yâhud bilenlerden işit
Teslimün acını dutup
Hiç sözü uzatmayalar

O, bu mısralarında, aynı güzel duyguların bayraktarlığını yapmaya devam etmektedir. İnsan ya biliyorsa bildiklerini öğretmelidir veya bilmiyorsa bilenlerden öğrenmelidir. 65

Bu mısralarda yer alan "eyit" ve "işit" filleri âdeta "öğret" ve "öğren" anlamlarında kullanılmış gibidir. O, "Oku!" emrini bildiğ i için böyle hareket etmektedir. şu bir gerçektir ki Yunus Emre son derece iyi eğitim görmüş, nice üstatlardan ders almış, böylece kendini yetiştirmiş bir insandır. O, cehlin karanlık ve dipsiz çukurunda bocalamanın bütün sıkıntılarını çevresindekilerde görebildiğ i için okumayı ve öğrenmeyi hayatın önde gelen gıdalarından biri olarak kabul etmektedir.

Elbette okuma ve öğrenmenin çeşitli yolları vardır. Yunus bunları çok iyi yakalamıştır: Bir bilenden, yani yol gösterenden öğrenmek. Acaba bu görüşün altında, "Benim de öğretecek bilgilerim var; gelerseniz öğretirim" düşüncesi yatmıyor mu?

Yunus'un böyle bir düşünceye sahip olabileceğini unutmamak gerekir; bir İnsan olarak böyle düşünmesini tabii karşılıyoruz. Ancak, o, bunu açıkca söylemekten çekinir. Kaldı ki Yunus'un bir yol gösterici olarak ders vermesi de gerekmez. Onun her bir şiiri, bilgiye susamış gönüllere en güzel okuldur, en güzel hocadır. Yunus'un şiir dünyası, bizlere pek çok bilginin kapısını açacak bir anahtar gibidir; yeter ki biz o kapıyı açmasım bilelim.

Onun şiirleri incelendiğ inde ortaya pek çok gerçek çıkacaktır. Bunların başında öğrenme ve öğretme teknikleri gelir. O, neyi nasıl öğreteceğini pek iyi bilmektedir. Elindeki şiir gücünün yardımıyla, verilmek istenilen bilgiler kolaylıkla isteklilerine sunulabilmektedir. Ayrıca, devrinin insanı zaten onun verebileceklerini almaya hazırdır; hatta can atmaktadır da diyebiliriz. Bilgiye susamış insanlara, onun şiir dünyasının güzellikleriyle süslenmiş bilgileri aktarmak elbette daha kolay ve zevkli olacaktır. İşte Yunus, bu kolay ve zevki yakalayabilmiş bir üstattır.

O, vermek istediğ i mesajı, şiirin sihirli tülüne büründür-

meden, realizmin süse kaçmayan açıklığıyla vermek isteseydi başarısı ne olurdu? Yunus, şiirin gücü olmasaydı yine de sevilirdi, ilgi görürdü; ama derecesi her halde bu günkünden daha az olurdu. Andığımız bu işi yapan nice yazarımızı, bu gün bir Yunus gibi anamamaktayız. Belki Yunus da onlardan biri olacak, birkaç meraklısından başka kimseler tarafından bilinemeyecekti. Yunus, şiiriyle "Yunus" olmuştur: onu şiirsiz olarak düşünmek pek de mümkün olamayacaktır.

Sonuç olarak, Yunus'umuz, "sevgi" ve "bilgi dünyasını, bütün zenginlik ve güzellikleriyle bize sunabilmiştir. O, bu başarıyı yakalarken Türkçenin güzelliğini, mutasavvıf olmanın inceliklerini, şair olmanın sihrini bir araya getirmiştir. Bu üç unsur, onu Yunus yapmıştır; onu bizim, yüzyıllara mührünü veren bir temsilcimiz yapmıştır. İşte bu sebeple biz Yunus'u, yüzyılların ötesinden çağlayıp gelen bir pınar olarak görüyor ve ondan kana kana içmek istiyoruz. Onun mısralarında bazan gizli, bazan açık bir söyleyişle gördüğümüz "sevgi" ve "bilgi" vazgeçemediği iki temel temdir. O, bu iki temin güzelliklerini bizlere sunarken "mutasavvıf" ve "şair" olma özelliklerini iyi değerlendirmiştir. Hayatın gerçekleri, bazen güzel olmasa bile, Yunus'un anlayışıyla bambaşka bir renge bürünmüş, bambaşka bir havaya girmiştir. Bizler, böylece, Yunus'u bizim gibi düşünen, fakat bizden daha farklı ve güzel bir üslûpla söyleyen sanatkâr olarak seviyoruz.

Unutmayalım ki Yunus Emre, Türk dilini, estetiğini, dünya görüşünü yüzlerce yıl öteye taşımış ve taşımaya da devam edecektir. Bu bakımdan onu sevmeye, korumaya ve yaşatmaya mecburuz. Çünkü Türk edebiyatı artık yeni bir Yunus Emre'yi yetiştirecek ortamdan çok uzaklardadır.

PROF. DR. SAİM SAKAOĞLU

(Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Aralık 1991, S: 480, S. 444-458)



YUNUSLARIN ÖLÜMÜ

"Yunus Yılı", sevgili yıl, başladı. Ülkemizde kutlanacak; yurt dışında çeşitli kültür etkinliklerine vesile olacak.

Yunus, Allah'a ve insana inanmış bir şairdi. Ulusların, dinlerin, mezheplerin bir kardeşlik anlayışı içinde dayanışmasını özlüyordu. Barışa ve bağışa gönül vermişti. Kuru kuruya dini ödevleri değil, aşkın sağladığı manevi yücelmeye önem vermişti.

İslamiyeti saptıranların, sömürenlerin karşısına dikilmişti. Ezbere dualar, arınmamış namazlar, âdet yerini bulsun diye hac, yeterli değildi onun için... Körü körüne inanca saygı duymuyordu. Yalın birçok şiirinde, imanın sınırlarını zorluyordu. Yüreği riya ve kin dolu olanları sıygaya çekiyordu. Yunus Emre demek, insanlık sevgisi, hoşgörü, barış ve af demektir.

Doğumundan bu yana, yaklaşık olarak 750 yıl geçti ama, bizim toplumumuz ve tümüyle dünya, onun ideallerini ve özlemlerini gerçekleştirmedi.

"Uluslararası Yunus Emre Yılı" nın törenlerle açıldığı günlerde, belki de kanlı bir savaş başgösterecek. Müslüman Irak devleti, Müslüman Kuveyt'i ele geçirdiği için, Hristiyan ABD ve Avrupa (Müslüman Türkiye'nin, Mısır'ın ve Suudi Araistan'ın yardımıyla) Irak'a karşı savaşacak. Yunus demiş ki:

"Gelin kardeş olalım / İşi kolay kılalım / Sevelim sevilelim / Bu dünya kimseye kalmaz."

"Sevelim sevilelim"

Türkiyemizin Yunus Emre Yılı'ndaki güzel çağrısı... Ama, ne biz bizi seviyoruz, ne uluslar başka ulusları seviyor.

Yunus Emre Yılı'nı gerçekleştirdiği için takdirle andığımız hükümet, Ortadoğu'da başlamak üzere olan kin ve kan mücadelesinin kucağına on binlerce askerimizi, sayısız sivili atmaya hazır görünüyor. Aynı "sevgi yılı" yönetimi, Yunus'un ruhuna aykırı olarak, "inanç mahkûmlar"ını, "düşünce suçlularını hapisten çıkarmaya razı değil... Dünyaya iftiharla bir "sevgi yılı" ilan ediyoruz ama, basit bir "siyasal af" işlemi yapmayacak kadar kindarız.

Yunus, kendi çağında, yobazları ve softaları cesaretle kınamış, öldürülmemiş olması, nerdeyse seksen yaşına kadar yaşaması bir mucize idi. Yunus, aynı düşünceleri, bugün, yedi yüz yıl sonra, dile getirmiş olsaydı birtakım caniler onun canına kıymış olurdu. Dinin temel ilkelerini vargücüyle benim seyen Yunus Emre, hocalardan yakınmış:

"Peygamber yerine geçen hocalar / Bu halkın başına zahmetli oldu."

Günümüzde böyle bir söz eden, Allah bilir, "İslami Hareket Örgütü" tarafından öldürülür. Ve yine Allah bilir, o cinayeti

işleyenler, utanmadan, vicdan azabı çekmeden gidip namaz kılarlar. Oysa, Yunus Emre'nin mısralarını hatırlayın:

"Bir kez gönül yıktın ise / Bu kıldığın namaz değil."

Bir de, din adına cinayet işleyen teröristlerin gönül yıkmakla kalmayıp Allah'ın yarattığı iyi bir insanı yok ettiklerini düşünün.

Yunus, kendi çağında, zenginin yoksulu sömürmesinden, güçlünün güçsüze çullanmasından şikâyet etmiş:

"Beyler azdı malından / Bilmez yoksul halinden..."

"Gitti beyler mürveti / Binmişler birer atı / Yediği yoksul eti / İçtiği kan olusar."

Yedi yüz yıl sonra, ülkemizde ve dünyanın dört bucağında hâlâ sömürü hâlâ adaletsizlik, hâlâ oligarşi, hâlâ çalıp çırpma... Ve bugün bile, büyük sermayenin kazancı uğruna, hükümet işçilerin haklarına sağır kalabiliyor, meşru taleplerinin karşısına ceberut bir kuvvetle, türlü tehditlerle dikiliyor. Ne diyor Yunus:

"Fesat işler gören, hürmetli oldu."

Ortaçağın karanlığı içinden Yunus yeni aydınlıklarla seslenmiş, irticaa karşı direnmiş:

"Aşk imandır bize, gönül cemaat / Kiblemiz dost yüzü, daimdir salat."

"Aşk mezhebi dindir bana."

"Ararsan Mevla'yı kalbinde ara / "Mekke'de, Kudüs'te, Tur'da değildir."

"Cennet cennet dedikleri / Birkaç köşkle birkaç huri..."

"Yüz Kâbe'den yeğrektir / Bir gönül ziyareti..."

Umarız, Yunus Emre Yılı'nda gericilerle yobazlar, Yunus'u açık yüreklilikle, açık seçik okurlar:

"Düşmanımız kindir bizim / Biz kimseye kin tutmayız /
Kamu âlem birdir bize..."

"Çalış, kazan, ye, yedir / Bir gönül ele getir."

"Hakkı gerçek sevenlere / Cümle âlem kardeş gelir."

"İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar ise..."

Elbette aydın hocalar var ama, din ve imanı hacca gitmekten ibaret sananlara Yunus bugün de ne doğru sesleniyor:

"Yunus Emre der: Hoca gerekse bin var hacca / Hepisinden iyice / Bir gönüle girmektir."

Ve inanç ile iktidarı "taç"ta sananlara, "türbancı"lara yanıldıklarını, değerlerin "baş"ta, kalpte olduğunu Yunus hatırlatmıştır.

Zamanındaki gericiler Yunus'u düşman bellemiş. Hallac-ı Mansur'u, Nesimi'yi öldürdükleri gibi canına kıyamadılar Yunus'un... Ama, söylentilere göre, Molla Kasım adlı bir yobaz, Yunus'un şiirlerini ele geçirmiş. Üçte ikisini yok etmiş. Yoksa, bugüne daha yüzlerce şiir gelecekti Yunus'tan...

Uluslararası Yunus Yılı, Müslüman toplumlara ve bütün dünyaya, sevginin ve gerçek imanın önemini, düşünce ve

vicdan özgürlüğüne saygının değerini hatırlatacak mı?
Ciğerlere dolan havayı, yediğı besinleri, içtiğı suları,
öldürmeğe kalkıştığı denizleri ve onların içinde öldürdüğü
yunusları düşünecek mi dünya? Barış ve af gerçekleşecek
mi?

Yunus Yılı, ANAP iktidarının yaptığı en iyi işlerden biri. Aynı
iktidar, hiç değilse Yunus Yılı'nda, yoksulların hakkını ve
hayrını düşünmeye; yasalarda, hukukta ve iktisatta
adaleti sağlamaya, yönetimde haysiyet ve dürüstlük
üzerinde durmaya; yok yere zindanda yatanları serbest
bırakmak için siyasal af çıkarmaya; insanlarımızı ölümün
kucağına atmamak üzere insan değerini baş tacı etmeğe
yönelecek mi?

Yunus Yılı, her şeyden önce, ANAP iktidarına uyarılarda
bulunmalı, bizzat hükümete insanlık ve hizmet ilkeleri,
adalet ve özgürlük ülküleri ilham etmelidir. Aksi halde, yurt
içinde anlamsız törenlerden yurt dışında alay konusu
olmaktan öteye geçmeyebilir.

TALÂT SAİT HALMAN

(Milliyet, 7 Ocak 1991, S.13)

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siiirparki.com